

אור לארבעה עשר

פרק ראשון פסחים

יז.

ואמר רב לקמן: אישכנש כהני שטירו רביעי בקדוש. אלמא יין ושמן דמשקי צית מטבחיה נינהו ומיעוטא ולי טומאת משקין דרצנן הא אחרת דלא גזור עליהו ואי נמי בטומאות דרצנן קא דניק להו חגי לכהני וכבר נגזרה טומאה על המשקין צימי חגי הנביא שהיה

מנאשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא

אמר דכן ממש וכ"ש אי בדאורייתא קא משתעי קשיא לרב והא ליכא למימר מדרצנן דללא כיוסף בן יועזר דלקרא לא פליג דמשמע דלית עלייהו טומאה אי דלאורייתא אי דרצנן: **מידי הוא טעמא אלא**

לרב כלום אחרת מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי דרצנן דניק להו וכבר נגזרה גזירת טומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יועזר לא תיקשי דרב משקי צי מטבחיה תני צעדותו של יוסף משקה המטבחיים דס ומיס אלא כל מה מאכל והשואא אכא משקה מדבחיא היין והשמן שהם משקה המוצח גזרו רצנן טומאה עלייהו והיינו דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשקי מטמא משקה דמדרצנן טומאה עושה כיוצא בה: **מי רציני וגנע כנפו** אל הלחם דמשמע שהשרץ נגע בלחם דלחם היו ראשון מה שנגע בכנפו נגע בלחם דה"ל לחם שני: **טמא נפש** קס"ד טמא מת שהוא אף

הטומאה כשרץ: **כל אלה** כסדר שפייסנו טמא מת בלחם ולחם צמיד וכו': **מדהא לא אישכנש** דלאמרו ליה רביעי טמא דכתיב ויאמרו יטמא הכה נמי לא אישכנש ואיזה צמה שנגע בכנפו אמר להו דה"ל שמן חמישי ומשום הכי אמרי ליה טהור אלא לרב דלאמר גבי שרץ נמי רביעי צמא מינייהו מאי שנה דלאמרו ליה טהור: **קציון בן צנומאס** מ.ס. ויודעים שהשלישי עושה זה רביעי ולא היו צקציון צנומאס שרץ וסבורין שאין טמא עושה זה רביעי: **רבינא אמר** לא היו צקציון צרביעי בקדוש כלל וגבי מת שלישי בקדוש צמא מינייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אצי אצות ולחם אף וניד ראשון ויין שני ושמן שלישי: **ויען חגי ויאמר וגו'** סיפיה דקרא וכן כל מעשה ידיה ואשר יקריבו שם טמא הוא: **בשלמא לרב**

רביעי בקדוש בעא מינייהו פ"ה דנגע בכנפו היינו שרץ אל הלחם והלחם אל הניד וכו' וקשה ל"מ דמאי שנה דלא כל מאכל יהיה פירוש או אל כל מאכל יותר מכולם ועוד למה דחק שמואל לתוך צמה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש

רבינא תמס רביעי בקדוש הכה שלישי שהלחם נעשה אף הטומאה כשנוגע צמא והא קיימא לן בהפסלת (גדה כח:)^א דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אף הטומאה מ"מיו יס לומר דאין נעשה אף הטומאה היינו דווקא לטמא אדם וכלים אצל לאוכלין ומשקין נעשה אף הטומאה ומפרש^ב דהשרץ נגע בכנף ונעשה ראשון והכנף אל הלחם או אל הניד וחד משנן אל היין או אל השמן הרי משקה ואל כל מאכל הרי ארבעה ונקט סדר כנף מאכל משקה מאכל דלא צעי למינקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב צנפ"ו^ג הרי חמס והשטא אחי שפיר לרבינא דלאמר הכה שלישי שהכנף הנוגע צמא נעשה אף הטומאה כדין כל הכלים: **אצל**

ואין בקציון הן בטומאת שרץ רבינא אמר התם רביעי הכה שלישי ת"ש^ד ויען חגי ויאמר בן העם הוזה וכן חגי הוזה לפני נאם ה' וגו' בשלמא לרב היינו דכתיב טמא אלא לשמואל אמאי טמא איתמוריה קא מתמה והא וכן כל מעשה ידיהם כתיב אמר מר זוטרא ואיתמא רב אשי מותר שקלקלו את מעשיהם מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה גופא רב תני משקי בית מטבחיה ולוי תנא משקי בי מדבחיא ללוי הניחא אי סבירא ליה כשמואל דאמר^ה דבן מלמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן משכחת לה דנגעי כולוהו בראשון אלא אי סבר ל' כרב דאמר דבן ממש היכי משכחת לה על כרחך בשמואל סבירא ליה ולשמואל הניחא אי סבר לה כרב דתני משקי בית מטבחיה אבל משקי בי מדבחיא אחריו נמי מיטמאו רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי סבר ליה כלוי דתני משקי בי מדבחיא מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי אפילו שני ושלישי נמי על עבדי על כרחיך כרב סבירא ליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דלוי דהם והיין והשמן והמים משקי בי מדבחיא שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ כהורין נטמאו בחוץ והכניסו בפנים טמאין אינו והאמר רבי יהושע בן לוי משקי בי מדבחיא לא אמרו דבן אלא במקומן מאי לאו למעוטי נטמאו בפנים והוציאן לחוץ לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסו בפנים והא במקומן קאמר הכי קאמר לא אמרו דבן אלא שנטמאו במקומן תניא כוותיה דרב דהם והמים משקי בית מטבחיה שנטמאו בין בכלים בין בקרקע כהורין רבן

דלאמר אישכנש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא: **איסמיה קא מסמה** מאחר שצקציון הן צלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: **וכן** לאו תמיהא משמע: **שקלקלו מעשיהם** לאחר זמן היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן צבית שני צשאר עצירות: **וללוי** דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמאו הא ניחא אי סבר ליה דהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יועזר דכן מלמא אחרים הן אצל טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אס יגע טמא נפש ככל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולוהו צרשון ולאו אקדרא קמא נקט ולא אישכנש כהני שבתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמא לשמן שאין משקין צי מדבחיא מטמאין שום דבר ולצפוף שאלם אס יגע הטמא עצמו ככל אלה כלומר או צוה או צוה ואמרו ליה יטמא: **אלא אי סבר ליה כרב דאמר דבן ממש** איכי משכחת לה להאי דכתיב אס יגע טמא נפש ככל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולוהו צרשון ולאו אקדרא קשיא: **ולשמואל** דלאמר לא אישכנש ופריש למילתיה משום דחמישי הוה השמן דמה שנגע בכנפו כתיב הא אי רביעי הוה האי שמן הוה טמא וכו' דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים: **הא ניחא אי** תנא צעדותו של יוסף משקה מדבחיא אפי' אחריו נמי מטמאו היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוה שיעוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי הא אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלוי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד: **משקי צי מדבחיא** כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מוצח כגון דס לזיקיה ומיס ויין לנסך ושמן למנחות: **שנטמאו בפנים** בעזרה והוציאן לחוץ ונפסלו ציוצא שאין ראויין עוד למנחה: **טבורין** מלגמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עצמן דהי טמאין כנצוצות חגי: **אצל נטמאו כחון** קודם שיהא שם מדבחיא עליהן והכניסו לפנים טמאין ואפילו לטמא אחרים דטומאתן כבר ירדה צהן ומי רקיפה: **איני** אירשא פריך דלמתי הוציאן לחוץ וטורין ולא אמרינן תחול טומאה בלחם או באלו המשקין שנטמא הבשר ולד ראשון והלחם והיין ולשני והמאכל והניד ושאר המשקין ולד שלישי שנטמא כהו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו.^ו לשמואל שאמר במה שנגע בכנפו

הקידוש דמשמך דבריה הרבה. ושמואל אמר חמישי שאלן. ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו שמביא מנע דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהוכרנו לעיל. שנמצאו חמשה דברים ולדברי הכל החמישי בקדוש טהור, ולפיכך אמר לא אישכנש כהני. ומותרין מהאי קרא עליה דרב. ויאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. פירוש אילו כולן באו מבח כנף הבד שנטמא שרץ, וחזר שאלן אם תהיה הכנף טמאה טומאת נפש. ונגע בו הבשר, נעשה כשר ולד ראשון, כי הטמא נפש הוא אב, דתנן אבות הטומאות השרץ ושבת זרע וטמא מת וכו', ונגעו הלחם והניד ושאר המשקין בבשר, ונגעו אף באלו המשקין, שנטמא הבשר ולד ראשון, והלחם והיין ולשני, והמאכל והניד ושאר המשקין ולד שלישי, שנטמא כהו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו.^ז לשמואל שאמר במה שנגע בכנפו

(ב) דברי רבינו י"ג הא גם בשלם 11 שאל רביעי בקדוש וכו' משקין נטמאו והוא פ' בדברי המאן כדכתיב דשלישי צעי מינייהו וכו' וכו'.

(א) [לעיל טו, ג] ובעינינו קדש:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רביעי בקדוש וכו' והא קיי"ל בהפסלת. שם לא מצינו כלום מזה וי"ל דמיומה סוף ערוזין קד ע"כ ע"י צ"ק כה ע"כ תוס' ד"ה וקיימתי: בא"ד שיהו י"ל. ע"י טורי אכן מניחם כג ע"ה ד"ה מת תוס':

מוסף תוספות

א. דלחם חשיב תרי. מוס' הלא"ש. ב. אל הלחם ואל הניד ואל היין ואל השמן שהיו דוקא זה וזה. שם. ג. דומיא דהני דהשמן נגע אל כל מאכל והשואא אכא חמישי. מוס' י"ל. ד. לקמן במילתיה דרבינא. מוס' הלא"ש. ה. אבל אירך קשיין. מ' הרי"ן. ו. נגזרה ל"ה למנות כל האוכלין לבד וכל המשקין לבד וסדירא דקרא הכי הוא בשר קדש היינו שרץ. מוס' הלא"ש. ז. ממש שהיה נשוא בו את השרץ. מוס' שאלן. ח. לא משמע מה שנגע בכנפו. מ' רבינו דוד. דהו"ל למיכתב ונגע כנפו. מוס' הלא"ש.

רבינו חננאל

ואמר רב אישכנש כהני, כלומר טעו הכהנים באמרו כי כל אלו כולם הוכריו לא נטמאו. מכלל דטמאין הן, מכלל דבר כי היין והשמן שרץ משקין ומטמאין ואין אמר דבן ממש. ופרקינן מידי הוא טעמא אלא לרב, כלומר תקשה אלא דרב אדרב, הא בהדיא תני רב משקה בית מטבחיה דכן והן המים והדם כדבעין למימר קמא, אבל משקה בית מדבחיא, כגון היין שנומקין על המזבח והשמן שמקריבין עם הקמץ מיטמאין. ולא אמר בו שרץ דכן אלא טמא, וטעו הכהנים שאמרו אין טמא. וכשהוכרנו דברי רב דאמר אישכנש כהני והוצינו לבאר טעמו, לפיכך אמרו גופא רב אמר אישכנש כהני שהשכיר על מנע רביעי בשלישי בקדוש שהוא טהור ואינו אלא פסול, ושמואל אמר חמישי בקדוש בעא מינייהו חגי הנביא והשיבחוהו חכמי טהור. בשלמא לרב משכחת לה מן המקרא כי רביעי שאל חגי הנביא מן הכהנים, שנאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו שנגע בו שרץ, ונגע בהשר בכנף בגדו הטמא, ונגע עוד הבשר בלחם או בניד או ביון או בשמן, ונגעו אלו אל כל מאכל. נמצא הכנף של בגדו שנגע בהו ולד ראשון, כי השרץ שרץ אב, ונמצא הנוגע בו ולד ראשון, והבשר שנגע בכנף ולד שני, ואילו הלחם והניד והמשקין הללו שנגעו בבשר ולד שלישי, והמאכל שנגע באילו נמצא ולד רביעי. ושאל ואמר להם הקידוש המאכל או לאו, וטעו והשיבו לא קדש. כלומר לא נפסל המאכל, והמכריח שעל המאכל לבדו שאמר באמרו הקידוש לשון חיד, ולא אמר

1. הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הניד ואל היין ואל השמן ואל כל מאכל הקדוש ויענו הכהנים ויאמרו לא: חגי ב יב יאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא: חגי ב יג יענו חגי ויאמר בן העם הוזה וכן חגי הוזה לפני נאם ה' וכן כל משקה וידהו ואשר יקריבו שם טמא דהא: חגי ב יד

רבינו חננאל (המשך) שמיכנס בין הכנף לבשר דבר אחר, הנה ארבעה ולדות הן טמאין שלשה והרביעי פסול. נמצא לדברי שמואל דלא אשכנש כהני לא בראשונה ולא בשניה. אלא לרב אמאי טעו בראשונה ולא באחרונה. ופריך בקציון הן בטומאת מת כי הרביעי בטמא מת פסול הוא בקדש, ואין בקציון הן בטומאת שרץ, אינם יודעים כי יש רביעי בטומאת שרץ, אלא היו אומרים רביעי אינו טמא בטמא שרץ. בשלמא לרב דאמר אישכנש כהני ואמרו דהטמא טהור, היינו דמיקל לחון חגי הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא. כלומר מקריבין הטמא שהוא רביעי, ואומר כי טהור הוא, ואינם יודעים כי טמא הוא. אלא לשמואל דאמר חמישי בעא מינייהו, ובקציון הן בטומאת, למה אמר להם יקריבו שתי שמות הוא, חס ושלום אינו טמא. ואקשינן עליה כי בשבטם מדבר והלא מוכיחים שנאמר וכן כל מעשה ידיהם, מכלל שכל מעשיהם רעים הם. ושנינו הכי קאמר הואיל ומעשיהן מוקלקלין ואשר יקריבו שתי לרצון כאלו טמא הוא. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל כסוף מ"ס סוטה קרוב לזה הפירוש, מיהו פירוש מה שקבלנו וכתבנו מה שצינו. ירושלמי תמן אמרי' שתי שמות שאל חגי הנביא את הכהנים, באחת השיבו כראוי ובאחת שלא כראוי, הן ישא איש בשר קדש וגו', כנף תחלה, בשר קדש שני, לחם וניד שלישי, יין ושמן וכל מאכל רביעי. רביעי בקדש בעא מינייהו, ואמרו לא, לא השיבו כראוי שהרביעי בקדש פסול. ויאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. אם תהיה הכנף טמא נפש ונגעה בכל אלו יטמא, ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו כראוי. ואמר שמא דר' יוחנן קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובשמים כראוי השיבוהו. העיד על איל קמציא. פירוש איל קמציא דבי, שם ממין חגב שהוא טהור. משקה בית מטבחיה המים שמדיוחין (הקרבנים) [הקרבנים] בבית המטבחיה, רב היה שונה עדותו שהידי יוסף בן יועזר משקה בית מטבחיה דכן והן המים והדם והן המצוין תמיד בבית המטבחיים. ולוי היה שונה דברי יוסף בן יועזר משקה בית מדבחיא, והן הדם והמים והיין והשמן, אכל הדם והמים מנתוך וכן היין, והשמן קרב עם המצאים. ולוי סבר לה כשמואל דתני דבן מלמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן, ומוקמינהו למאכל דאמרו הכהנים לחגי כי הוא טמא, לאו דנגעו ביין ושמן, ולא עליו אמרו טמא, אלא על מאכל דנגע בכנף בגדו ומשום הכי אמרו טמא. ורב ושמואל לא חילקו אלא משקה בית מטבחיה שהן הדם והמים, שזה אמר דבן ממש וזה אמר דבן מלמא אחרים, אבל ביין ובשמן הכל מדרים דאחריו נמי טמא. מדפי' שמואל בעא מינייהו ואמרי טהור מכלל שהרביעי והוא המאכל הוא מבח וכן היין והשמן טמא הוא שנטמא ממנו. תניא כלוי הדם והמים והיין והשמן משקה בית מדבחיא לטמא בפנים וכו'. ואפי' שיעזר לחוץ בהטורין הן עומדין. ותניא כרב הדם והמים משקה בית מטבחיה שנטמאו בין בקרקע ובין בכלים טהורין.